

NORRMÄNNEN

I EGNA OCH FRÄMMANDES ÖGON

FÖRE 1814

Av lektor SVEN ERIKSSON

MED illuminationer och transparanger, med tal och skålar och verser, med stor lätnad och innerlig glädje mottogs i Sverige nyheten om att Karl XIII blivit Norges konung.

»Om freden och Norges förvärvande var jag okunnig ända till måndagsmorgonen den 24 kl. ½ till 10», berättade Jacob Adlerbeth den 28 jan. 1814 för sin götiske vän Aug. von Hartmansdorff. »Då inträdde min Far till mig och uppläste för mig och Ling... en liten biljett från grevinnan Caroline Lewenhaupt, vari hon lämnade honom denna evigt glädjefulla tidning. Glädjetårar flöto ur min fars ögon, han omfamnade både mig och Ling, och åsynen av den vördnadsvärde mannens tårar framkallade även våra.»

Även om landshövdingen Nils von Rosenstein visste Adlerbeth berätta att han genast fällde tårar, »fick ryckningar av glädje i ansiktet, gick tyst in i sitt inre rum, knäppte där ihop händerna och tackade Gud».

Det förefaller som om man i politiskt intresserade kretsar ansåg Norge vara en tämligen god ersättning för Finland. Rektorn vid Klara skola, Daniel Djurberg, som var tidens kanske mest uppskattade författare av geografiska läroböcker, hade några år tidigare jämfört de bägge länderna och funnit dem i stort sett likvärdiga. Hänförelsen hade emellertid även en annan orsak: »Välkommen till mitt bröst, välkommen höga Nore! Du Asarnas och styrkans son!» lät Tegnér Svea hälsa sin nye broder. Mindre klangfullt men lika varmt hette det i ett ode i Carlstads Tidning, citerat i Göteborgs-Posten:

»Ja, Prins! det nya land, som nu Du tillagt Ditt,
Är Nordens moderjord — där leva stora minnen
Utav ett kraftfullt folk — väl fattigt, men dock fritt,
Som för sitt självbestånd och för sin ära stritt,
Och präglat hjältars mod i sina söners sinnen.»

De belästa i Europa hade på den tiden en idealföreställning om norrmännen. De voro Nordens schweizare, frihetsälskande, tappra och väl lämpade för krigets värv. Ur svensk synpunkt föreföll därför norrmännens medverkan värdefull, då tiden var inne att återta Finland. Idealföreställningen var i huvudsak frukt av de lärdes mödor.

Alltifrån 1500-talet byggde dessa på sina föregångares arbeten. Under sina studier i Roms historia och kultur hade de italienska renessansforskarna fyllts av en nationell självkänsla, som på ett ofta irriterande sätt kom till uttryck, då de sammanträffade med lärda från de mer eller mindre barbariska länderna väster och norr om Alpena. Den naturliga följderna blev, att dessa stimulerades till forskningar, som skulle bevisa, att deras respektive länder, furstar och folk hade en lika lysande förhistoria. Tyska humanister upphöjde sålunda i början av 1500-talet germanerna överhuvud på de romanska folkens bekostnad och deras arbeten fingo stor betydelse för de nordiska lärdes framställning av sina olika hemland. Allra mest betydde emellertid för dessa Saxos danska krönika, som 1514 utgivits i Paris. Saxo hade skrivit för att danskarna icke skulle glömma sina förfäders bragder; för hans danska efterföljare på 1500- och 1600-talen blev målet att författa en rikshistoria, som skulle »komme baade Gud, vort Fæderne Land og Kong: Matt: til megen loff oc ære»; svensken Johannes Magnus satte som mål att uppväcka adeln till dygd och mandom och hans bror Olaus ville rädda det götiska folkets moraliska kraft i en tid av sedligt och religiöst förfall.

Alla dessa auktorer övade inflytande på de norska humanisterna i slutet av 1500-talet. Den förste av dessa var lektorn i Bergen, Absalon Pederssøn Beyer, som 1567 författade en liten skrift »*Om Norges rige*».

Liksom Saxo med sina berättelser om myternas och sagornas Danmark och de enskilda hjältarnas bedrifter ville — som Hjalmar Grape påpekat — ge uttryck åt de danska kungarnas kamp att göra sitt rike starkt, mäktigt och ärat, önskade Absalon Pederssøn ge en föreställning om vilket »sterekt oc mandeligt kongerige» Norge under sin mannaålder varit. På grundval av Mattis Størssons i huvudsak på Snorres kungasagor byggda krönika visade han, hur stor och väldig Norges makt i forna tider varit längst borta i världen, hur de norska kungarna trängt ända till Sicilien och haft kontakt med sultanerna i Tunis och Egypten. Som en skyldig eftergift för den medeltida åskådningen framställde han visserligen

dessa kungar som gudfruktiga och rättvisa, men det är tydligt att han mest hänfördes av deras krigiska bedrifter och erövringar. Det var helt i tidens anda. Olaus Magnus hade betecknat de nordiska rikena som krigsgudens hemvist; från urminnes tider hade man där städse haft att utkämpa fruktansvärda strider med både »beväpnade män och bistra element». Bl. a. på grundval — direkt eller indirekt — av Aristoteles' och Plinius' klimatlära, vari sambandet mellan natur och djurliv starkt framhävdes, den skadliga sunnanvinden ställdes i motsats till den friska och hälsosamma nordan, Afrikas tröga och småvuxna vargar till Nordens vilda bestar och Söderns fega människor till Nordens tappra söner — hade den svenske lärde konstruerat en nordisk människa. Icke blott genom krigiska dygder utan även genom enkla seder, naturlig oskuld och gästfrihet skilde sig denna fördelaktigt från sörlänningen. Det är tydligt, att Absalon Pederssøn tagit intryck av denna framställning även om han icke närmare utvecklade den; i inledningen till sin skrift karakteriserade han Norge som »dette haarde land, fult af høge berg, dale, fjorder» och han prisade invånarna för deras »mandom, stridbarhet oc duelighed». Bevis för den krigiska dugligheten hos folket fann han i Saxos berättelser om de forntida kämparna av norsk börd och i krönikörernas redogörelser för de många krig, vari norrmän deltagit. Adam av Bremen hade på sin tid berömt alla de hyperboreiska folken och särskilt *svearna* för deras gästfrihet. Denna passus hade sedan via en tysk renässanshumanist kommit in i Olaus Magnus verk men med den förändringen, att *götarna* vid sidan av *svearna* stodo främst i gästfrihet. Nu prisade Absalon Pederssøn *norrmännen* för denna dygd.

Absalon Pederssøns verk var en lärd kompilation. Detsamma gäller icke — åtminstone är det svårt att påvisa — om hans samtida, prosten i Lister, Peder Claussøn Friis. Visserligen lär denne ha fått uppslaget till sina historisk-topografiska forskningar från i främsta rummet Olaus Magnus och islänningen Arngrímur Jónsson, men han var icke någon kammarlörd i detta ords egentliga betydelse. Hans skildringar av Norges djurvärld vittna om skarp iakttagelseförmåga, och hela hans verksamhet som präst tyder på att han var en självständig och tämligen hårdhänt handlingsmänniska. Hur det än är med detta, blevo norrmännen i hans framställning mer vilda än heroiska. Västerut, där det var gott om gamla vikinga- och sjörövertillhåll, bodde ett blandfolk med många nationers blod i ådrorna: hårt, självrådigt, överdådigt, oroligt,

upproriskt och blodtörstigt. Alldeles särskilt gällde detta enligt hans mening om människorna uppe till fjälls, där man alltjämt bevarade gamla tiders skick och bruk. Ondare, hårdare och vildare, ogudaktigare och mer upproriska voro dock bönderna i Telemarken; som bevis anförde Friis, att de förr i världen haft sin största lust i att slå ihjäl biskopar och präster, fogdar och befallningsmän — i en kyrka hade de sålunda dräpt sju präster.

Absalon Pederssøns skrift blev icke tryckt förrän 1781 och kom därför icke direkt att inverka på utlandets uppfattning om Norge och norrmännen. Friis' »*Norriges oc Omliggende Oers sandfærdige Bescriffuelse*» blev däremot tryckt 1632 på föranstaltande av den danska fornforskningens grundare Ole Worm samt översatt till latin och tyska. Den blev i själva verket grundläggande för de främmandes syn på norrmännen och citerades flitigt i utländsk litteratur.

År 1651 gjorde bokhandlaren i Köpenhamn Jens Lauritssøn Wolf en syntes av Absalon Pederssøns och Friis' skildringar. I sin »*Norrigia illustrata*» accepterade han visserligen utan kommentarer den senares hårda omdöme om telemarksborna, men samtidigt återgav han allt vad den förre haft att förmäla om det norska rikets forna härlighet, som så skriande kontrasterade mot den erbarmliga nutiden. Här fick man nu läsa, att de »Veldige, stridbare Nordske Konger, Adel oc Veldige Kamper, Folck oc Indbyggere» fordom satt sin högsta ära och berömmelse i krig, örlog och mandom. Därigenom adlade han vildheten i folkkyttet.

Några år senare, 1656, försökte den norskfödde Arent Berntsen i ett digert verk med titeln »*Danmarchis oc Norgis Frucktbare Herlighed*» att helt bryta udden av Friis' hårda omdöme. Inledningsvis insinuerade han således, att omdömet mindre vore att tillskriva den lärde prosten själv än boktryckaren eller någon amanuens. Vad telemarksborna angår, förnekade han visserligen icke att de voro hämndgiriga, men framhöll att resande icke hos dem förnummit någon hårdhet och upproriskhet. I sin iver smyckade han norrmännen i gemen med allsköns dygder: de voro gudfruktiga, fromma, uppriktiga, trofasta, fredliga, saktmodiga, medlidsamma, beskedliga, gästfria och tjänstvilliga, därtill flitiga och duktiga, »et Sindrigt oc Hændigt Folck, som aff Naturen til adskillige konstige Handvercker oc Videnskaber ere Inclinerede». Då så erfordrades voro de behjärtade, manliga och dristiga. De vrånga och ogudaktiga voro i minoritet.

Det var en idealisering i borgerlig riktning, naturlig nog för en

skrivare, som gjort sin lycka genom att bränna tegel, driva köpen-
skap och låna ut pengar till en behövande monark och som såg
sitt gamla hemland i minnets skimmer; författarens patriotiska
iver hade — för att citera en av hans norska biografier — »forledet
ham til lovprisninger som neppe stemte helt overens med den
virkelighed han selv hadde set». Helt betydelselös blev idealise-
ringen icke; omedelbar betydelse fick emellertid blott vad han i
direkt polemik med Friis anförde om norrmännens trohet.

Att troheten mot den av Gud insatta överheten är en undersåtes
förnämsta dygd inskräftes ständigt av både det katolska och pro-
testantiska prästerskapet under 1600-talet. Med kraft underströk
Arent Berntsen, att norrmännen så länge Norges rike varit »lige-
som annexerit» med Danmark aldrig någonsin avfallit, gjort my-
teri eller uppror utan alltid visat hörsamhet, ära och respekt. Den
officiella danska propagandan i kriget mot Sverige 1658 gick ett
steg längre, då den i proklamationer till invånarna i Bohuslän och
Trondhjems stift betecknade troheten mot konungen som något
speciellt utmärkande för det »uppriktiga, manliga och stridbara
norska blodet». Berntsens tes blev i själva verket den ena av de
slagord, med vilka den danska propagandan i Norge i det följande
ständigt rörde sig; den andra var ordet »tvillingrikena» med till-
hörande känslöförknippningar.

Som bevis för norrmännens tapperhet och trohet anfördes i pro-
pagandan i synnerhet en episod från 1612, då norska bönder från
bakhåll överfallit och tillintetgjort en styrka om ett par hundra
skotska landsknektar, som värvats av Gustaf Adolf och sorglöst
tagit genvägen genom Norge. Händelsen förevigades 1704 på en
specieriksdaler, som försetts med inskriptionen: »Mod, Troskab,
Dapperhed, og hvad der giver Ære, den heele Verden kan blant
norske Klipper Lære.» Litet längre in på århundradet hufvästes
minnet genom en minnestavla med samma text på platsen för skot-
tarnas undergång. Tordenskjolds bragder och en och annan i folk-
traditionen mer eller mindre förvanskad episod under Karl XII:s
krig i Norge gav ytterligare näring åt den norska självkänslan.
»Dei store svenske krigarkongane med sigrar frå europaiske slag-
marker, tapte i Noreg. At de bare møtte i Noreg med en del av
den svenske hermakta, eller efter store nederlag i udlandet, la ein
icke så myeke merke til. Det ein hugsa, var at nordmennena vann
och svenskane tapte», anmärker träffande Arne Bergsgård. Hat
är alltid en produkt av fruktan. Om något sådant gentemot
svenskarna kunde det för de norska böndernas del icke vara tal;

snarare om en viss känsla av överlägsenhet, starkast måhända i de bygder, dit svenska trupper aldrig nått.

Friis', Wolfs och Arent Berntsens resultat sammanfattades i början av 1750-talet av den mångfrestande och produktive Erik Pontoppidan i ett arbete, som han kallade »*Det første Forsøg paa Norges naturlige Historie, fremstillende dette Kongeriges Luft, Grund, Fielde...*». Han var den typiske kammarlärde; som helhet gäller, att han byggde på föregående forskares topografiska och historiska samlingar. Verkets titel visar; att Olaus Magnus' lärofäders klimatlära på nytt kommit på modet, och Pontoppidans förklaring, att de norska böndernas kvicka ingenium bl. a. berodde på luften, visar att han i detta stycke var med sin tid. Men också naturfolksromantiken hade kommit på modet igen. Både Dalin och Rousseau hade kort förut prisat de enkla, härdade och ofördärvade människorna. De hade från en fördärvad samtid sökt sig tillbaka till forntiden och i skyterna funnit idealet. Pontoppidan införde något nytt i diskussionen, då han berättade om de norska odalbönderna, som ägde sin gård med samma anseende som adelsmannen sitt gods. Det var visserligen inget demokratiskt släkte han framställde. I skick och väsen, förklarade han, røjde odalbonden en anstolthet, som gjorde att han noga höll reda på stamtavlan och aldrig gifte sig under sitt stånd; icke utan en viss ironi anmärkte den danskfödde biskopen i Bergen, att odalbonden var lika högmodig över sig själv och sitt land som engelsmannen. Det var ingen sentimental skildring; det vilda, av frihetskänsla, trohet, tapperhet och gästvänskap adlade draget i folkkaraktären underströks genom vad han anförde om bältespänning och dryckenskap. Genom Pontoppidans verk fick utlandet en modern framställning av Norges land och folk, ty det översattes omedelbart till tyska och engelska.

Det är emellertid uppenbart, att ekot av de norska segrarna över de svenske ännu vid mitten av 1700-talet icke trängt till utlandets öron; icke heller väckte Pontoppidans verk dess intresse för det avlägsna landet. För Samuel Johnson stupade Karl XII någonstans borta i det okända:

»His fall was destined to a barren strand,
a petty fortress and a dubious hand».

Sålunda klagade E. J. Jessen 1763 i sin »*Det Kongerige Norge fremstillet efter dets naturlige og borgerlige Tilstand*»: »Iblanddt bekiendte Lande er der neppe noget der mere, end Norge, trænger

til en oprigtig og fuldstændig Beskrivelse. — — — Norge har deri havt en egen Skiebne at det saa længe har været ubekjendt, ja naar det skal sammenlignes med andre Lande, er det endnu ubekjendt; thi naar vi har store og prægtige Beskrivelser over meget smaa Egne, ere hele Provintser og Districter her slagen i Glemmebogen.» Det var, menade han, som om främlingar hyste skräck för landet.

Det blev annorlunda efter 1770-talet. Nordamerikanska frihetskri- get inledde en period av sällsynt ekonomisk uppblomstring för Norge. De ekonomiska banden med Storbritannien blevo fler och fastare. Snart började turister — ehuru av annan orsak — att söka sig till Norge.

Redan omkring 1730 hade schweizaren Albrecht von Haller be- sjungit fjällens vilda skönhet och betecknat frihetskänslan som ett fjällfolks särskilda arvedel:

»Sag an, Helvetien, der Helden-Vaterland!
Wie ist dein altes Volk dem jetzigen verwandt?»

Genom hans landsman Rousseau och skotten Macpherson fick man vid århundradets mitt upp ögonen för den vilda skönheten i fjällvärlden och höglandsnaturen och härigenom drogs snart upp- märksamheten till den norska naturen. Det är självfallet, att i synnerhet poeterna i Det Norske Selskab i Köpenhamn med hän- förelse skulle välja norska motiv till föremål för poetisk natur- beskrivning. I kärv, manlig stil diktade de om »isfjäll» och »forsar». Norge blev »Kjemper Fødeland», frihetskänslan något säreget för »klippornas folk», i synnerhet för de anstolta odalbönderna. Samma år som franska revolutionen började utgav Jacob Mumsen »*Tage- buch einer Reise nach dem südlichen Theil von Norwegen*», vari han betecknade de norska bergsborna som ett friskt och vackert herdefolk, helt annorlunda beskaffat än invånarna i städerna och vid kusten, och påföljande år betecknade Jacob Wilse i »*Reise-Iakt- tagelser i nogle af de nordiske Lande, med Hensigt til Folkenes og Landenes Kundskab*» fjällfolket som nationens kärna. Därmed hade man kommit så långt som det var möjligt ifrån Friis' uppfattning. Öga mot öga med verkligheten fingo visserligen rousseauanerna korrigera sina föreställningar om bondens lyckliga liv och för- nöjsamhet, men desillusionen kom ej till den bildade allmänhetens kännedom.

Hur man i Sverige uppfattade norrmännen belyses av en anonym

politisk översikt över Norge, som påträffats bland utrikespolitiska handlingar från Gustaf IV Adolfs tid (1800):

»Landtbon i Norge har bibehållet, med patriarkaliska utseendet, den gamla tidens värdiga enfald i husliga lefnaden, och minnet av dess dygder till rättesnöre för sina gärningar.

Norrmannen är stolt, oppriktig, hjälpsam, måttlig, modig och gästfri; han älskar religionen utan vantro och åtlyder sin överhet utan smicker; han är sitt fädernesland och sine medborgare tillgifven, mån om uppfyllandet af ingångna förbindelser och noggrann i begreppet om åliggande skyldigheter; han lider hellre orättvisan än begår den, och även själfva förtrycket oppretar mera hans förstånd än hans känsla. — För berömmet är likväl norrmannens själ ganska tillgänglig, i synnerhet upplivas dess känsla genom det loford som smickrar hans ära med förfädrens bedrifter förenad med öfvertygelsen att han icke bort eller kunnat vansläktas; i sin mån lika frikostig som begärlig på detta slags smicker har också aldrig ryktet om hjältens bragder utan återskall af beundran och tillgivenhet hunnit till normannens kiyftor, och där ofta mera säkert än historien bevarat minnet åt senaste eftervärld.»

Wilse var icke nöjd med utlandets uppfattning av norrmännen. »Udenlandske, som intet kiender Nationen», klagade han, »tænker sig et haardt Folk bland Klipperne, i et haardt Clima avsides fra den cultiverte og slebne Deel af Europa; de giøre sig deraf et Ideal omtrent som af en Ostjak eller russisk Bonde, som har andre at takke for det sædelige den har; men for resten lig dens Klipper...» Han hade icke så orätt. Den engelska författarinnan Mary Wollstonecraft identifierade på detta sätt natur och folk. »Ju närmare vi kommo mot gränsen», skrev hon i sin 1798 till svenska översatta reseskildring, »— — — ju vildare blev utsikten. Landet antog fullkomligt utseende af världens benrangel, som väntade det ögonblicket, då det skulle beklädas med liv och skönhet. — — — Örnen var den enda lefvande varelse, som hade sitt näste i bergsskrevorna, och blott gladan sväfvade öfver denna rysliga ödemark.» Ehuru hon aldrig varit i Schweiz, var hon övertygad om att ingen utsikt där kunde jämföras med denna vilda och stora anblick. Även om hon tyckte att norrmännen levde i det friaste samhälle hon någonsin sett, ansåg hon likväl »dessa bergsbors karaktär likaså ohyfsad, om icke likaså besynnerligt vild som deras hemvist».

Reseskildringarna skapade i Västeuropa föreställningen, att norrmännen voro ett folk av soldater och matrosar, vana vid vapen och strapatser och orubbligt trogna sin överhet. Sammanställdes

detta med vad man hört om landets vilda och otillgängliga natur, låg det nära till hands, att med skepsis bedöma utsikterna att med våld erövra det. »La Norvège a des boulevards imposans. Dans cette chaîne de montagnes qui lui sert de limite, il est peu de points, où une armée puisse trouver un passage facile», skrev fransmannen J. P. Catteau, vars 1802 utkomna arbete, »*Tableau des Etats Danois*», väckte åtskillig uppmärksamhet i England. Peter Tresschow-Hansen, som reste i Norge några år senare, påpekade dessutom landets brist på livsmedel, vilken gjorde det nödvändigt för en fientlig armé att medföra transportflotta. Catteaus landsman A. Lamotte, som skrev år 1813, berättade, att man i Norge endast kunde förklara fransmännens erövring av Tyrolen och Schweiz med förräderi; i sina berg trotsade de alla världens arméer. För egen del förnekade Lamotte, att Karl XII blivit Norges herre, om han erövrat Fredrikshald och Trondhjem. Norge var, förklarade han, ointagligt, såvida dess invånare ville försvara det.

Denna allmänna syn på Norges försvarsmöjligheter dominerade 1814 både inom och utom landet — i båda fallen självfallet bland de bildade, akademiska kretsarna.

»Ei rovsyge Gother skal hæрге
Det gamle og kraftfulde Nor,
Thi tungt hamrer Normandens Væрге,
Der skjælves ved hvert af hans Spor:
Og vove en Kamp de med Norriges Hære,
Som knækkede Graner skal Glommen dem bære.
Og Bølgen dem rede den blødeste Grav
I Nordsøens skummende Hav,»

hette det exempelvis i en norsk dikt från sommaren 1814.

Man tycker, att detta borde dämpa den svenska erövringslustan, så tydligt lagd i dagen alltsedan Karl X Gustafs dagar. Reseskildrarna hade emellertid haft även annat att förtälja, som kunde väcka vissa förhoppningar om att moståndet i Norge kunde bli svagt. Det är tydligt, att många norrmän i slutet av 1700-talet sågo sina danska bröder över axeln. De togo åt sig äran av att helstaten hade en aktiv handelsbalans och mumlade om att Köpenhamn endast var en parasit, en blodigel. Danskarna ringaktades som små öbor. Överlägsenhetskänslan stärktes givetvis genom fjällfolksromantiken. Den tog sig uttryck i satir — icke minst hos de unga i Det Norske Selskab. Wessel anmärkte också ironiskt, att de tycktes inbilla sig, att människor föddes blott i England och Norge. Överlägsenhetskänslan var förknippad med något missnöje, som särskilt

gällde regeringens ohåga att inrätta bank och universitet i Norge och dess gynnande av danskar och tyskar vid ämbetstillsättningar. Det är självfallet att man på svenskt håll med välbehag antecknade allt, som kunde tydas som danskhat och självständighetsbegär.

»Norrmännen», heter det i den nyss omnämnda översikten, »tro sig äfven, och kanske med nog skäl, märka en underlägsenhet hos de danske, såväl i anseende till förståndsförmögenheter som i afseende på moraliskt värde, hvilken betager dem den slags fruktan för sina öfverherrar, som hos människor i allmänhet fordras att väcka och bibehålla såväl ett lifligt hat som en varaktig kärlek. — Språkens skiljaktighet bidrager även i sin mån att i dagliga sammanlefnaden underhålla afsmaken mot danska lynnet; den karaktär av gäckande och veklighet som danska språket äger misshagar högeligen den uppriktige och raske norrmannens öra.»

Samtidigt noterade man alla utsagor om likhet mellan svenskar och norrmän. Genomgående anmärkte reseskildrarna den språkliga likheten. En sådan iakttagare som Jacob Mumsen förklarade rent ut, att den skillnad man förefann var ett verk av politiken: likheten i natur, klimat, språk och religion syntes annars predestinera svenskar och norrmän att vara ett folk. Det är också klart, att förhållandet i regel var det bästa mellan gränsbefolkningarna.

»...hafuer det udi forstum tid altid oc offtteste udi lang alder været en stor lighed oc enighed mellem dette Landsfolck oc de Vester Goter, icke aleeniste met god Naboskab oc Forbund oc god forligelse, end ocsaa naar som der var icke ret god Fred imellem de Norske oc Suen-ske Konger, men ocsaa met beggis deris skick, seder, maal oc andet saadant. De haufe oc gierne gjort Suogerskab met hinanden, saa at det siunis icke utroligt, at de hafue udi begyndelsen været et slags Folek», skrev redan Friis med särskild tanke på befolkningen i östra Norge.

Att 16- och 1700-talens krig icke påtagligt förändrade något härtinnan visar den misstänksamhet, som den danska regeringen ibland yppade. Gerhard Schöning vittnar om att man misstänkte invånarna i Röros och på andra orter för att vara svensksinnade, och det svenska i skick och sed hos befolkningen i Fredrikshald var något som stack resenärerna i ögonen. I skarp motsättning till den äktnorske fjällbonden ställde Wilse stadsborna och bönderna på svenska gränsen. De senare fann han mycket »udarted, saa der er stor Forskiel paa den Almuen her i Smaalene og den i Oplandene, der er ligesom det ikke var det samme Folk. Dovenskab og Liderlighed har her i disse Egne meget tiltagen, skjøndt dette Folkeslag i Grunden endnu er Norsk.» Till och med invånarna

väster om Kristianiafjorden kunde ibland inge de danskfödda ämbetsmännen någon oro. Under Lofthusrörelsen på 1780-talet varnade man regeringen att använda trupper emot dem, enär de hotat att ge sig iväg till Sverige, om deras krav ej uppfylldes.

Ingenstädes talade 16- och 1700-talens reseskildrare om svenskhat i Norge. Detta är viktigt att hålla i minnet, ty det var främst i deras arbeten man hämtade sin kunskap om opinionen i grannlandet; svenska resande övervakades noga av misstänksamma danska ämbetsmän och hade uppenbarligen icke så lätt att få till stånd politiska diskussioner. Det är följaktligen naturligt, att de få svenskar, som överhuvud intresserade sig för Norges erövring, hyste gott hopp om framtiden. Den gamle Adlerbeths glädjetårar och Carlstadstidningens fröjderop voro fullt begripliga.

Hur det gick, då norrmännens litet övermodiga självkänsla och svenskarnas sangvinism konfronterades med verkligheten, är en annan historia.

Men icke mindre lärorik.